

daad en gedachte

**ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD**

29ste JAARGANG, NUMMER 8, AUGUSTUS 1993

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDRAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

DE OGEN VAN DE OOST-DUITSE ARBEIDERS ZIJN GERICHT OP BISCHOFFERODE

„De ogen van alle Oostduitse arbeiders”, zo verklaarde een werknemer van een tamelijk grote fabriek in een klein Thürings stadje op een van de laatste julidagen voor de Duitse televisie, „zijn gericht op Bichofferode”. De mijnwerkers van de zich aldaar bevindende kalimijn voerden op dat moment nog steeds een al weken durende felle aktie tegen de voorgenomen, door de *Treuhand*, het Westduitse concern *Kali und Salz* en de vakbond *Bergbau und Energie* bedisselde, sluiting van hun bedrijf. Akties tegen dat soort bedrijfs-sluitingen zijn en waren in het jongste verleden geen zeldzaamheid in Oostduitsland. Maar de felheid waarmee de kali-arbeiders zich weren, het uithoudingsvermogen dat zij aan de dag leggen, de methoden waarvan zij zich bedienen alsmede de onafgebroken oproepen waarmee zij klassegenoten, niet slechts in het oosten maar ook in het westen van de Bondsrepubliek, tot solidariteit pogen te bewegen, maakten en maken hun aktie exemplarisch.

Het is niet voor niets dat Duitse tv-programma's als *Heute-journal* of *Tagesschau* vrijwel iedere avond aandacht besteden aan de ontwikkelingen in en rond Bischofferode. Het lijkt erop of alle onvrede, alle kritiek op de *Treuhand*, alle problemen tengevolge van de zogenaamde *Wiedervereinigung* zijn ontstaan in Bischofferode op de spits gedreven is. De ontelbaar velen in Oostduitsland die werkloos zijn geworden en zij die n o g niet werkloos zijn maar het spook van de werkloosheid zien opdoemen, beschouwen — zo verklaarde hun hierboven genoemde kollega — Bischofferode als hun eigen strijd. Vandaar dat het beroep op de solidariteit in Oostduitsland niet onbeantwoord is gebleven.

De Duitse televisie liet indrukwekkende beelden zien van lange stoeten arbeiders die vanuit diverse industriepplaatsen in de omgeving met duizenden over de volle breedte van de wegen naar Bischofferode marcheerden om te getuigen van hun solidariteit en om te demonstreren tegen de sluiting van de mijn en tegen de bedrijfssluitingen in het algemeen.

Enige dagen eerder had de regering in Bonn de strijdende arbeiders van de kalimijn tot eind 1995 vervangende werkgelegenheid gegarandeerd. Dat aanbod was, aldus de media, te danken aan de zowel door de *Treuhand* als door de regering gekoesterde vrees, dat de aktie in Bischofferode niet zonder effekt zou blijven (lees: navolging zou vinden) en tot grotere sociale onrust zou leiden, niet alleen in de oostelijke deelstaten.

Het aanbod van de regering werd terstond door de kali-mijnwerkers afgewezen. Het werd opnieuw afgewezen toen de vakbeweging vroeg om het te aanvaarden en de aktie te beëindigen. In Bischofferode ziet men de in uitzicht gestelde vervangende werkgelegenheid niet zo zitten, te minder omdat daarvoor vermoedelijk een omscholing vereist zou zijn, die gezien de gemiddelde leeftijd van de arbeiders weinig zinvol wordt geacht. En bovendien: bij het regeringsaanbod wordt uitgegaan van de sluiting van de mijn. De arbeiders betwisten de noodzaak van die sluiting die een regeringswoordvoerder „onherroepelijk” heeft genoemd en die volgens Treuhand-presidente Birgit Breuel en Treuhand-direkteur Ludwig Tränker „onvermijdelijk” is omdat de mijn in Bischofferode met aanzienlijke verliezen zou werken.

Weinige dagen na de afwijzing van het regeringsaanbod liet de Duitse televisie enkele ‚experts’ aan het woord aan wie de regering inmiddels om een oordeel had gevraagd. Van een eensluidende mening was geen sprake. De een betoogde met klem dat de mijn in Bischofferode wel degelijk exploitabel was en dat alleen maar tot sluiting was besloten om *Kali und Salz A.G.* aan een monopoliepositie. Een ander — niet toevallig een funktionaris van Kali und Salz — ontkende dat en beweerde het tegendeel. In de tv-uitzending zag men vervolgens beelden van de mijn, waar — behalve dan door de hongerstakers — nog altijd wordt gewerkt. Men zag er grote buitenlandse vrachtwagens voorrijden om het vergruisde, kali bevattende, gesteente op te halen dat altijd al een gewild exportartikel vormde vanwege de bijzondere eigenschappen van de kali in kwestie.

Inmiddels duurde in Bischofferode, in de kalimijn, de hongerstaking voort van 33 mannen en 5 vrouwen. Zij was op dat moment al 28 dagen aan de gang en was op het moment dat wij dit artikel schreven (begin augustus) nog altijd niet beëindigd. „Zij heeft”, schreef de korrespondent van *NRC/Handelsblad* in Bonn, „de protestakties in heel Duitsland een extra dramatische lading gegeven.”

In héél Duitsland inderdaad! Maar zij hebben tot dusver, om de hierboven vermelde redenen, vooral in Oostduitsland plaats gevonden. Dáár namen zij, vooral in Thüringen, een spektakulair karakter aan. De hier reeds een paar maal geciteerde fabrieksarbeider zei voor de Duitse tv echter, dat die akties naar zijn mening toch nog niet krachtig genoeg waren. „De hongerstaking in de mijn van Bischofferode heeft wel indruk gemaakt”, vond hij, maar wat er eigenlijk zou moeten gebeuren was volgens hem „een hongerstaking op grote schaal in tal van bedrijven zowel Oostduitse als Westduitse. Zodra daar sprake van was, zou het besluit tot sluiting van de mijn wel van de baan zijn en zou er bovendien wel een einde komen aan het huidige beleid van de *Treuhand*. Het klonk voor de televisie als een krachtige oproep tot zijn klassegenoten om alsnog datgene te doen wat tot dusver achterwege was gebleven. Achterwege gebleven overigens om duidelijk voor de hand liggende redenen. Een hongerstaking is niet niks en de economische situatie in de Bondsrepubliek met haar aanzienlijke werkloosheid en de aangekondigde bezuiningsmaatregelen van de minister van financiën Waigel heeft uiteraard de basis voor een krachtige aktie van de arbeiders sterk verminderd.

Hij die een dergelijke aktie op grote schaal min of meer bepleitte, zag dat tegelijkertijd ook wel in. Maar, zo gaf hij te kennen, de mogelijkheid dat het daartoe of tot iets dergelijks komt is toch niet helemaal uitgesloten. Nog zijn vooral in Oostduitsland bedrijfssluitingen en banenverlies aan de orde van de dag. Maar wat zal er gebeuren wanneer ook in Westduitsland als gevolg van de economische moeilijkheden zich een dergelijke situatie ontwikkelt? Bischofferode, zo sprak hij, zou best eens het voorspel kunnen zijn van een hete Duitse herfst.

Hoe komt het dat in Bischofferode zo fel en zo krachtig gestreden wordt? Hoe komt

het dat zowel de Treuhand als de regering in Bonn de uitbreiding van de aktie zowel naar andere Oostduitse bedrijven als naar Westduitsland niet denkbeeldig achten? Hoe komt het dat zowel de Duitse televisie als de Duitse kranten en weekbladen de gebeurtenissen in Bischofferode opmerkzaam volgen? Hoe komt het dat de Duitse arbeiders in wat daar geschiedt hun eigen problemen herkennen?

Dat komt, zo antwoordde ons een Oostduitse kennis, omdat de arbeiders van de kali-mijn evenals de arbeiders die werkzaam zijn in de bruinkoolindustrie in de vroegere DDR altijd beschouwd zijn als een proletarische elite, evenals bijvoorbeeld de mijnwerkers in de steenkoolindustrie. De kali-mijnwerkers werden ook als zodanig behandeld en zij genoten naast hogere lonen ook andere voordelen. Zij verkeerden in de illusie, dat ook na de *Wiedervereinigung*, vanwege de betekenis van de kaliwinning, aan hun positie niet of nauwelijks getornd zou worden en dat in elk geval hun bestaanszekerheid niet ernstig zou worden bedreigd. Die verwachtingen zijn niet vervuld. Hun bittere teleurstelling over de ontstane werkelijkheid is, juist door haar grote tegenstelling met de toestand van vóór, groter nog dan die van arbeiders in andere bedrijfstakken. Groter ook is hun wanhoop tengevolge van hun uitzichtloos perspectief. Die teleurstelling en deze wanhoop verklaren de verbeterheid waarmee zij zich tegen de aangekondigde mijnsluiting verzetten. Die verbeterheid en de kracht die daarmee hun aktie heeft gekregen verlenen hun optreden zijn betekenis die groter is dan die van tot dusver in Oostduitsland tegen bedrijfssluiting gevoerde akties.

Zolang die aktie voortduurt, maar ondanks de solidariteitsbetuigingen en de hierboven beschreven demonstraties toch enigszins beperkt blijft, lijkt er sprake van een patstelling. Er worden door politici weliswaar speciale regelingen bepleit, of beter gezegd beloofd, maar niets wijst er op, dat de plannen tot sluiting van de mijn in Bischofferode van de baan zijn. Zullen de 38 hongerstakers volhouden? Wat gebeurt er als hun staking een dramatisch verloop krijgt? Niemand weet het antwoord op deze vragen.

De spanning blijft. In de laatste week van juli heeft het Duitse weekblad *Der Spiegel* het bericht gebracht, dat het Westduitse concern *Kali und Salz A.G.* de eenmaal gesloten mijn in Bischofferode wil gebruiken om er afvalprodukten in te storten. Het bericht heeft de onrust van de bevolking in de regio doen toenemen niettegenstaande het feit, dat een woordvoerder van *Kali und Salz* de juistheid ervan onmiddellijk heeft ontkend. Hoe het zij, zoals steeds onder dergelijke omstandigheden, de geruchtenmachine werkt op volle toeren. Het doek is nog niet gevallen. Over Bischofferode is het laatste woord nog niet gesproken.

— O —

OVER DE TOESTAND VAN DE WERKENDE KLASSE IN DE VERENIGDE STATEN

Het in Washington gevestigde *Economic Policy Institute* (Instituut voor Economisch Beleid) publiceert regelmatig overzichten die inzicht geven in de situatie van de werkende klasse in de Verenigde Staten. „The State of Working America” luidt de titel. Het jongste overzicht — 1892-93 — is nu juist verschenen. Voor al degenen die zich af en toe publiekelijk vrolijk maken over wat zoals bekend de „*Verelendungstheorie*” wordt genoemd, is dit jongste bijna 500 bladzijden tellende overzicht bijzonder leerzame lektuur ¹⁾.

Aan de hand van een grote hoeveelheid feiten en gegevens omtrent gezinsinkomens, belastingdruk, lonen, werkloosheid, welvaart en armoede wordt een bepaald beeld geschetst van de gevolgen van de economische ontwikkeling op de levensstandaard van de grote meerderheid van de Amerikaanse bevolking. Het is, zo schrijven de samenstellers, het verhaal van grote ongelijkheid.

In de jaren '80 was er sprake van economische groei. Niettemin was de grote meerderheid van de bevolking der V.S. in 1989 slechter af dan aan het eind van de jaren '70. In 1989 bijvoorbeeld moesten velen langer werken tegen een lager loon en velen waren minder goed verzekerd en slechter gehuisvest dan tevoren. Een kleine groep Amerikaanse gezinnen met de hoogste inkomens daarentegen had van de economische groei in de jaren '80 zeer sterk geprofiteerd.

Het gemiddelde inkomen steeg weinig tussen 1979 en 1989. Het inkomen van de rijksten (1 procent van de totale bevolking) echter nam toe met 62,9 procent. Van niet minder dan 60 procent der gezinnen vertoonde het inkomen een daling.

Over de belastingmaatregelen vermeldt het overzicht, dat deze een ongunstige invloed hadden op de meeste inkomens, maar een aanzienlijke belastingverlaging voor de rijkste 1 procent opleverde.

In 1991 verdienden mannelijke en vrouwelijke hoog geschoolden respectievelijk 26,5 procent en 15,4 procent minder dan de vergelijkbare groepen verdienden in 1979. Ondanks de economische groei van de jaren '80 was er in die periode sprake van loonsverlaging en minder sociale zekerheid. Zelfs bij een volledige baan waren velen niet in staat zich tegen ziektekosten te verzekeren. Het ontbreken van goede kinderopvang maakte dat tal van moeders niet werkten of korter werkten met het gevolg dat het gezinsinkomen laag bleef. Voor zover de gezinnen op kinderopvang waren aangewezen moesten die met een gering inkomen een veel groter percentage daarvan voor de opvang betalen dan de gezinnen met een hoger inkomen. Gezinnen met een laag inkomen, zo vermeldt het rapport, moesten ongeveer een kwart daarvan voor de kinderopvang betalen. Gezinnen met een inkomen van meer dan \$ 50.000 betaalden daarvoor slechts 6,2 procent.

Dit zijn slechts enkele van de vele gegevens die men in het overzicht kan aantreffen. Maar het beeld dat zij opleveren zal duidelijk zijn. Het is een haarscherp beeld van de relatieve *Verelendung*. Het rapport is in de Verenigde Staten terecht gekarakteriseerd als „een uitstekende analyse van de omstandigheden waarin de Amerikaanse arbeidersklasse verkeert”. Een Amerikaans econoom heeft het rapport „een krachtig pleidooi voor economische hervorming” genoemd. Wat voor hervorming? Een hervorming van het kapitalisme? Dat moet op een misverstand berusten. Dat de rijken rijker worden en de armen (in verhouding daarmee) armer kan niet door *h e r v o r m i n g* van het kapitalisme ongedaan worden gemaakt. Ontwikkelingen die aan het kapitalisme *e i g e n* zijn doen zich pas niet meer voor in een maatschappij die niet langer kapitalistisch is. En wat *The State of Working America* laat zien is niet precies de werking van het kapitalisme, hervormd of niet-hervormd. Daaraan vooral ontleent het overzicht naar onze mening zijn betekenis.

1) Lawrence Mishel en Jared Bernstein, *The State of Working America 1992 - 93*, Economic Policy Institute Series.

HOE ANDEREN DE VAKBEWEGINGEN DE ZELFSTANDIGE STRIJD ZIEN

In mei j.l. verscheen er in Frankrijk een bundel teksten die stuk voor stuk betrekking hadden op wat ‚de crisis van de vakbeweging’ werd genoemd. Er waren bijdragen uit Frankrijk, Spanje, Duitsland en Italië. Behalve opstellen over hetzelfde onderwerp waarin tevens de aandacht werd besteed aan de zelfstandige strijd, waren er ook drie verkorte verslagen opgenomen van daaromtrent gevoerde discussies. De bundel interesseerde ons, omdat hij werd uitgegeven door de Franse *Club Berneri* (Cercle Berneri), een groep personen die voorstanders zijn van „een maatschappij van vrije en gelijke individuen, een maatschappij zonder klassen en zonder staat, personen die geïnteresseerd zijn in organisaties van onder-op zoals bijvoorbeeld arbeidersraden en die zich niet alleen tegen het kapitalisme keren, maar ook tegen de elitaire jakobijnse stroming en tegen iedere vorm van bureaucratie”.

Berneri (1897 - 1937), naar wie de groep zich noemt, was een Italiaan, die al zeer jong zich verbonden voelde met de traditionele, d.w.z. sociaaldemokratische, arbeidersbeweging, maar die als vurig anti-militarist daarmee al spoedig brak vanwege haar houding in 1914. Berneri werd anarchist, maar een uiterst kritische, een die door het ‚officiële’ anarchisme weldra als ‚ketter’ werd beschouwd. Hij begaf zich naar Spanje toen daar de burgeroorlog uitbrak en onderscheidde zich daar door zijn uiterst kritische commentaren op de diverse politici en op de verschillende politieke of sociale stromingen.

Hij kritiseerde zijn landgenoot Togliatti die toentertijd namens de (bolsjewistische) IIIe Internationale in Spanje optrad, hij verdedigde een partij als de P.O.U.M.¹⁾ en hij keerde zich fel tegen de deelname van de CNT aan de regering Caballero. In mei 1937 werd hij in Barcelona door de bolsjewieken vermoord.

In een voorwoord bij de teksten schrijven de uitgevers dat zij de vakbonden beschouwen als „apparaten die vooral de functie hebben te onderhandelen over de onderwerping van de arbeid aan het kapitaal”. Zij konstateren een „crisis van de vakbeweging” die te vergelijken is met de crisis waarin de traditionele „arbeidersbeweging” verkeert. Zij zien een verband tussen deze crisis en het toenemend aantal zelfstandige acties. Zij wijzen er daarbij op, dat het zelfstandig optreden van de arbeiders heel verschillende vormen aan kan nemen, die beïnvloed worden door de pogingen van de vakbeweging om de acties van de achterban onder controle te krijgen. Men ziet ook, schrijven zij, binnen het kader van de officiële vakbeweging zoiets als een ‚alternatieve’ vakbeweging ontstaan die praktisch een breuk met de bestaande organisaties betekent. Dit soort ontwikkelingen brengt met zich mee, dat de strijd en de diverse strijdvormen, die daarbij ontstaan, nauwkeurig moeten worden geanalyseerd wil men de betekenis ervan begrijpen, zo betogen zij.

Met de laatste opmerking zijn wij het eens, maar over de betekenis van de ‚alternatieve vakbonden’, die zich hier en daar in sommige landen aandienen, hebben wij — zoals verderop nog nader uiteengezet zal worden — een totaal andere opvatting dan de Club Berneri. Alvorens daar nader op in te gaan willen wij opmerken dat niettegenstaande een op het eerste gezicht bestaande overeenkomst, ook de analyse van de traditionele vakbeweging die wij bij de diverse auteurs van de opstellen aantreffen, niet overeenstemt met de onze.

1) *Partida Obrera de Unification Marxista*, waarvan de aanhangers door de officiële ‚communistische’ partij werden vervolgd en na schijnprocessen naar Russisch model werden ‚geexecuteerd’.

Wat die overeenkomst op het eerste gezicht betreft: sommige schrijvers zien heel scherp dat de bij een vakbond aangesloten leden geen enkele zeggenschap over het beleid hebben, dat zij — om hier de woorden te gebruiken waarvan in Nederland destijds de „Maatschappijkritische Vakbeweging” zich bediende — geen baas in eigen bond zijn. Zij hebben er oog voor dat onderhandelen over lonen en arbeidsvoorwaarden (de verkoop van de waar arbeidskracht als men het preciezer wil formuleren) de wezenlijke functie van de vakbeweging is. Het ontgaat hun voorts niet wat de betekenis van de „erkenning” van de vakbeweging als de vertegenwoordigster van een arbeidende klasse is die zij, gezien de lage organisatiegraad en ook gezien de uitkomst der onderhandelingen, in het geheel niet vertegenwoordigt. In een van de artikelen wordt de draak gestoken met de vakbeweging in een land waar de organisatiegraad nog geen 20 procent is, maar waar de vakbeweging niettemin het doet voorkomen of zij namens de arbeiders spreekt.

Een van de belangrijke en zeer fundamentele verschillen tussen hen en ons bestaat echter hierin, dat op tal van plaatsen een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de vakbeweging zoals zij thans bestaat en de vakbeweging uit haar begintijd. Wat men waarneemt wordt beschreven als „de integratie van de vakbeweging in de burgerlijke maatschappij”.

Nergens in het geschrift speelt men ook maar iets van de zienswijze, dat de vakbeweging vanaf haar eerste begin een instituut van het kapitalisme is geweest, maar dat zij, om haar functie, haar bemiddelende rol tussen kopers en verkopers van de arbeidskracht, goed te kunnen vervullen, beide met tegengestelde belangen tegenover elkaar staande partijen iets moet kunnen bieden. Zonder dat zou zij nimmer door welke ondernemer ook, als onderhandelingspartner aanvaard zijn. Zonder dat zou het in het hoofd van geen enkele arbeider zijn opgekomen ook maar één enkele dag zich bij een vakbond aan te sluiten.

Wat ze de arbeiders bood was: verkorting van de arbeidstijd, een betere scholing, enz. Aan de ondernemerskant bood zij juist met dit alles een grotere produktiviteit van de arbeid en derhalve een vergroting van de winst.

Het eerstgenoemde — de relatieve verbetering van de positie der arbeidende klasse — deed de vakbondsm^ythe ontstaan: het hardnekkige geloof dat de vakbeweging een strijdorganisatie van de uitgebuite en onderdrukte klasse was, één van de middelen met behulp waarvan aan de uitbuiting en onderdrukking een eind zou kunnen worden gemaakt.

In een van de bijdragen in het geschrift wordt „de rol van de vakbonden” terecht „onmisbaar” genoemd „voor een goede regeling van de sociale verhoudingen”. Vervolgens wordt precies beschreven hoe die rol door de vakbonden vervuld wordt: looneisen stellen in perioden van hoogconjunctuur, matiging en akkoord gaan met loonsverlagingen en afbraak van sociale voorzieningen in tijden van crisis en dat alles op zodanige wijze dat het vertrouwen in de vakbeweging zo min mogelijk wordt geschonden. (Iets wat desondanks natuurlijk wel degelijk gebeurt al is er vervolgens zoiets als hersteld vertrouwen sprake, omdat de vakbondsm^ythe en de traditie een grote rol spelen). Maar ten onrechte wordt volgens ons beweerd, dat de vakbeweging pas sinds het begin van de jaren '30 haar rol op de beschreven wijze vervult. De beschrijving klopt ook voor vroegere perioden, in feite voor de héél vroegere periode.

In een van de diverse passages die een kritische schets van de vakbeweging bevatten, lezen we dat men zich er rekenschap van moet geven dat de vakbeweging nimmer heeft beweerd, dat zij naar de omverwerping van het kapitalisme streeft. Inderdaad, nimmer! Maar de reden is, dat zij werkelijk van het begin af aan een instituut van de kapitalistische maatschappij was. Sir Keith Joseph, die in een van de eerste kabinetten van mevr. Thatcher tot haar ministers behoorde, heeft ooit de spijker op de kop geslagen toen

hij vakbonden „onmisbaar voor een industriële samenleving” noemde.

Zien wij het goed, dan is een opvallend ledenverlies datgene wat de Club Berneri op het oog heeft wanneer van „de crisis van de vakbeweging” wordt gesproken. Wat onvoldoende naar voren komt: het ledenverlies is bepaald niet de *oorzaak* van die crisis, maar — zo men van een crisis wil spreken — dan in geen geval meer dan het symptoom er van. Voor zover de vakbeweging in de problemen zit moet de oorzaak worden gezocht in het feit, dat de *burgerlijke* emancipatie van de arbeidersklasse is voltooid, dat al de binnen het kapitalisme te bereiken verbeteringen (verbeteringen zowel voor de arbeiders als tegelijkertijd voor het kapitaal) inmiddels reeds geruime tijd verwezenlijkt zijn.

Omdat het hierbij om maatschappelijke processen gaat zijn de gevolgen daarvan voor de vakbeweging (en voor het kapitaal) pas geleidelijk zichtbaar geworden. Het ledenverlies (waar echter ook ledenwinst tegenover staat) heeft o.a. tot gevolg, dat de vakbeweging met veel minder recht nog dan voorheen al het geval was beweren kan dat zij in naam van alle arbeiders spreekt. Dat blijft niet zonder invloed op karakter en wijze van het onderhandelen. De Club Berneri wijst er terecht op, dat de ondernemers duidelijk een voorkeur blijken te hebben voor individuele afspraken over loon en arbeidsvoorwaarden in plaats van kollektieve regelingen. Dat het minder respresentatieve karakter van de vakbebeging daar de achtergrond van vormt wordt niet uit de doeken gedaan. Evenmin wordt er op gewezen dat hoe sterk deze voorkeur ook mag zijn, de vakbond zijn rol (in het belang van het kapitaal) zal blijven spelen zolang het kapitalisme bestaat.

Hierboven hebben wij al terloops te kennen gegeven, dat wij bepaald héél anders denken over de zogenaamde ‚alternatieve vakbeweging’, die sommige auteurs (niet alle) als een vorm van zelfstandige strijd zien. Dat lijkt hiermee samen te hangen, dat zij (de een meer, de ander minder) de zelfstandige strijd als het resultaat van bepaalde *o p v a t - t i n g e n* zien.

Nu houdt de oprichting van een ‚alternatieve vakbond’ vast en zeker verband met bepaalde opvattingen en een bepaalde kritiek op de bestaande vakbeweging. Maar de zelfstandige strijd — die inderdaad tal van vormen kent — doet dat juist *n i e t*. Zelfstandiggestrijd is een direkt gevolg van de omstandigheden die arbeiders dwingen tot actie over te gaan. Geen opvattingen spelen daar een rol, maar feiten.

Er moet in dit verband nog wat anders opgemerkt: over opvattingen over ideologieën — om het grote woord te gebruiken — kan verschillend worden gedacht en denken arbeiders ook verschillend. Zolang opvattingen in het geding zijn, zijn arbeiders verdeeld, ontbreekt de eenheid. Een spontaan verzet, een zelfstandige actie zoals een ‚wilde’ staking bijvoorbeeld, breekt niet uit omdat de arbeiders plotseling dezelfde opvattingen hebben, maar omdat zij allen hun direkte materiële belangen aangetast of bedreigd voelen.

Aan dit alles moet nog worden toegevoegd, dat bij de oprichting van een ‚alternatieve vakbond’ op de achtergrond, bewust of onbewust, de gedachte leeft, dat de bestaande vakbeweging niet zó handelt als zij zou moeten. Het inzicht dat haar handelwijze nu eenmaal uit het wezen van de vakbeweging voortvloeit ontbreekt. De ‚alternatieve vakbond’ wil ‚een betere vakbond’ zijn. Maar omdat een ‚alternatieve vakbond’ niet ophoudt een *v a k b o n d* te zijn verschillen zijn praktijken vroeg of laat niet of nauwelijks van een traditionele vakbond. Voornemens, bedoelingen of opvattingen van de oprichters spelen daarbij geen rol.

Wie daar de oprichters op wijst stuit op ongeloof. In het geschrift van de Club Berneri blijkt een enkele schrijver wel op de hoogte van opvattingen die met de onze overeenkomen, maar een desbetreffend betoog heeft hem kennelijk niet overtuigd.

IN RUSLAN IS ALTIJD SPAKE VAN KLASSENSTRIJD GEWEEST

In *De Volkskrant* heeft onlangs de Moskouse korrespondente van dit blad er op gewezen, dat ondanks de voortgaande politieke impasse in Rusland de privatisering van staatsbedrijven in hoog tempo doorgaang vindt. Maar, zo voegde zij hieraan toe, onder de oppervlakte gist het: „De tegenstelling tussen kapitaal en arbeid staat op het punt los te barsten”. Dit letterlijk geciteerde zinnetje munt uit door krom en eigenaardig Nederlands. Tegenstellingen barsten niet los, ze bestaan of ze bestaan niet. De tegenstelling tussen kapitaal en arbeid bestaat en is onlosmakelijk verbonden met de bij loonarbeid gegeven produktieverhoudingen. Het is deze tegenstelling waaruit de klassenstrijd voortspuit. Als de journaliste in kwestie bedoeld heeft, dat deze klassenstrijd „op het punt staat los te barsten” dan heeft zij het wat dat betreft mis. Die klassenstrijd namelijk woedt in Rusland al van het tijdstip af, dat als gevolg van de revolutie van 1917 de maatschappelijke ontwikkeling zich in (staats)-kapitalistische vorm voltrok.

In de jaren '20 zag de bolsjewistische regering zich gekonfronteerd met een omvangrijke reeks van stakingen en andere vormen van proletarisch verzet, waarvan een stakingsgolf in het toenmalige Pwtrograd alsmede de opstand in Kronstadt de hoogtepunten vormden. In de jaren '30 verflauwde de klassenstrijd allerminst al was hij wellicht wat minder openlijk zichtbaar.

In de tien jaren die volgden op de tweede wereldoorlog waren er stakingen en opstanden in de strafkampen Vorkoeta, Petsjora, Norilsk, Kolyma, Karaganda, Ekibastoez, Kengir, Salechard en Nizjni-Atoerjack. In 1956 was er openlijk verzet in Tbilisi en was er een stakingsgolf in Sverdlovsk. In 1959 was er openlijk verzet in Temin-Tau. In 1960 werd er gestaakt in Kemerovo. In 1961 en '62 waren er stakingen in Alexandrov, Minsk, wederom Kemerovo, de omgeving van Moskou en in het Donjets-bekken. In 1962 roerden de arbeiders zich in Novotsjerkassk.

In 1967 werd er gestaakt in Charkov en Gorki en was er een opstand in Prieloek. In 1969 waren er stakingen in Vysjgorod, Sverdlovsk, Gorki en Kiev. In 1970 werd er gestaakt in Kaliningrad, Lvov en in Wit-Rusland, in 1971 in Tsjernigov en Kopeiske. In het begin van de jaren '70 werd er korte tijd gestaakt door konstruktiewerkers in Moskou en Leningrad en werd er eveneens gestaakt in Sverdlovsk en in Vladimir.

In de jaren die volgden nam het aantal stakingen voortdurend toe: in Kiev, in Kaunas, Moskou en Leningrad, in de Baltische staten, in het Donbas-bekken, in de Kaukasus, in Wit-Rusland, langs de Wolga, in Kazachstan, in Siberië, in Djneprodzerzjinsk, in Dnjepropetrovsk, Riga, Kiev en in Rostov aan de Don. In 1977 werd er gestaakt in Jaroslavl en Kaunas; in 1978, 1979 en 1980 staakten de buschauffeurs in Togliatti. Een later werd Leningrad door stakingen getroffen. Tussen 1979 en 1981 waren er tal van stakingen in allerlei belangrijke Russische industriegebieden. In 1983 en later braken er eveneens diverse stakingen uit. Niet anders was het — men denke aan de stakingen van de Russische mijnwerkers — in de periode van Gorbatsjov en zijn perestroika ¹⁾;

De korrespondente van *De Volkskrant* zegt bitter weinig over de economische aspecten van de privatisering. Over de conflicten tussen kapitaal en arbeid zwijgt zij geheel en al. Dat die nog altijd talrijk zijn blijkt uit diverse informaties van Russische kant, zoals bijvoorbeeld in het door ons in een vorig nummer van *Daad en Gedachte* gesignaleerde bulletin *Kas-Kor* en in een Engelstalige uitgave als *Moscow-News*.

Zie noot op de volgende bladzijde.

- 1) Onze opsomming is verre van volledig. We maakten een dankbaar gebruik van een omvangrijk opstel over klassenstrijd in de USSR dat diende als discussiemateriaal op een bijeenkomst van de Britse groep *Subversion* een klein aantal jaren geleden.

— 0 —

NIETS WORDT MEER ZOALS VROEGER

Het is traditie bij ‚linkse‘ partijen en groepen om de omvang en de duur van een economische crisis af te meten aan de omvang van de werkloosheid. Hoe meer werklozen, hoe ernstiger de crisis; zo lang de werkloosheid aanzienlijk blijft, zo lang duurt, in deze zienswijze, de crisis voort. Deze zienswijze is niet de onze. Om te bepalen of er van een economische crisis sprake is, dient volgens ons niet naar de omvang van de werkloosheid te worden gekeken, maar naar de winstvoet, dat wil zeggen naar de verhouding tussen de hoeveelheid geproduceerde meerwaarde en de totale hoeveelheid constant plus variabel kapitaal.

Wanneer er een bevredigende hoeveelheid winst wordt gemaakt zal geen ondernemer en geen ekonoom van crisis spreken, ook al is op dat moment de werkloosheid hoog. En zien wij het goed dan zal de ontwikkeling van de techniek tot gevolg hebben, dat het percentage werklozen groter zal blijven dan voorheen. Het is een perspectief dat niet alleen door ons wordt waargenomen. „In de toekomst”, zo kon men kort geleden in een vooraanstaand dagblad lezen, „zal er een blijvend overschot aan arbeidskrachten zijn.

Deze voorspelling komt overeen met die van wijlen Joop de Uyl in het begin van de jaren '70. „Niets wordt meer zoals vroeger”, zei hij. Maar die woorden sloegen kennelijk niet op de werkgelegenheid. Want zo hieruit al enig pessimisme viel te konstaten, juist ten aanzien van de werkgelegenheid legde Den Uyl een vreemd optimisme aan de dag. Hij ontvouwde tijdens zijn eerste-ministerschap een ‚banenplan‘ met behulp waarvan de werkloosheid zou worden teruggedrongen. De krant die voor de toekomst een blijvend overschot aan arbeidskrachten voorziet, voegde aan zijn desbetreffende woorden meteen toe, dat een banenplan daaraan niets zou kunnen verhelpen

In het begin van de jaren vijftig was volledige werkgelegenheid een van de doelstellingen van het regeringsbeleid. Ruim dertig jaar geleden was dat doel bereikt. Maar niet voor lang. Het kon tengevolge van zekere omstandigheden die mede een gevolg waren van de kapitaalvernietiging tijdens de oorlog gedurende korte tijd worden verwezenlijkt. Sindsdien bleef volledige werkgelegenheid een droombeeld.

De aanzienlijke, en gedeeltelijk blijvende werkloosheid betekent echter niet, dat het kapitalisme in een permanente crisis is komen te verkeren, die door ‚links‘ bij voorkeur als ‚doodskrisis‘ wordt aangeduid. Permanente krisissen bestaan niet, wist Marx reeds. Het kapitalisme sterft niet ‚vanzelf‘ aan zijn economische tegenstrijdigheden. Het zijn klassebotsingen die het ten grave zullen slepen.

— 0 —

SOMMIGE VAKBONDSLEIDERS HOUDEN ZELFS DE SCHIJN NIET MEER OP

Lang geleden heeft de man die vele jaren achtereen namens de Rotterdamse havenbaronnen met een vakbondsleider onderhandelde over lonen en arbeidsvoorwaarden onthuld, dat er van een tegenstelling tussen hem en zijn gesprekspartner in feite geen sprake was. Die gesprekspartner noemde hij „mijn vriend”. „Wij voeren beiden”, zo zei hij, „een komedie op voor onze wederzijdse achterban”. Voor het welslagen van de onderhandelingen was kennelijk niets zo belangrijk als de s c h i j n .

Inmiddels blijkt dat vakbondsleiders het soms helemaal niet meer belangrijk vinden of de schijn wordt opgehouden. Onlangs heeft in de Verenigde Staten verschijnende *International Workers Bulletin* gerapporteerd over de gang van zaken bij de onderhandelingen tussen de autofabrieken General Motors , Ford en Chrysler enerzijds en de vakbond UAW (United Auto Workers) anderzijds over een nieuw kollektief kontrakt voor 420.000 arbeiders. Die onderhandelingen begonnen op 23 juni j.l. Het huidige kontrakt loop op 14 september af.

Bij die onderhandelingen gaat het, aldus het genoemde Bulletin, over de manier waarop verlies van arbeidsplaatsen en andere onaangename maatregelen de arbeiders het beste door de strot kunnen worden geduwd. En UAW-voorzitter Owen Bieber en de president van General Motors Jack Smith schudden elkaar niet alleen zéér vriendschappelijk de hand, maar Bieber en zijn kollega's van de bond vonden het volstrekt niet noodzakelijk om ook maar de minste schijn op te houden dat de bond ándere belangen zou hebben dan de ondernemers van de auto-industrie.

De bureaucratie van de UAW maakte er aan de onderhandelingstafel geen geheim van, dat het streven van General Motors naar vermindering van het aantal arbeidsplaatsen, verlaging van de premies voor bepaalde prestaties, grotere snelheid van de lopende band en vergroting van de arbeidsproduktiviteit de volledige steun van de vakbondsbestuurders had.

Het kennelijk, vermoedelijk via ‚lekken’, goed geïnformeerde Bulletin vermeldt voorts het een en ander over de wijze waarop de ondernemers en de bond de arbeiders op de knieën denken te krijgen. Indien de bond in september onder druk van de achterban genoodzaakt zou zijn een staking uit te roepen, dan zal daarbij een scenario in acht worden genomen, dat in overleg met de autofabrikanten is ontworpen. Duur, uitbreiding en de manier waarop de staking kan en zal worden opgeheven zijn met de ondernemers al besproken.

In de weken die aan de officiële onderhandelingen zoraafgingen heeft General Motors zich weten te verzekeren van de steun van lokale vakbondsbestuurders, zo meldt het Bulletin. Op de dag dat de onderhandelingen over een nieuw kontrakt begonnen publiceerde *The Wall Street Journal* — een krant die te vergelijken is met het *Financiële Dagblad* in Nederland — tal van bijzonderheden omtrent de maatregelen die de Amerikaanse auto-industrie noodzakelijk acht voor het veilig stellen van de winst. Nadat General Motors in de laatste vijftien jaar al een zeer groot aantal banen heeft geschraapt, zouden bij deze onderneming nog eens 90.000 arbeidsplaatsen moeten verdwijnen.

Voor het behoud ervan treedt de UAW niet in het krijt, noch schijnt de bond zich druk te maken voor vervangende werkgelegenheid. Een goede verstandhouding met het ondernemerdom heeft voor UAW-voorzitter Bieber kennelijk de hoogste prioriteit.

WAT PRECIËS VERTEGENWOORDIGT SANTIAGO CARILLO?

Kort voor het tijdstip waarop in juni j.l. in Spanje algemene verkiezingen werden gehouden publiceerde *NRC/Handelsblad* een interview van zijn Madrileense korrespondent met de thans 77-jarige Santiago Carillo. De man die geïnterviewd werd was ooit in zijn jeugd, in het midden van de jaren '30, algemeen sekretaris van de *Verenigde Socialistische Jeugd* in Spanje. Dat was destijds een organisatie die zowel uit sociaaldemocratische als bolsjewistische jongeren bestond en waarbinnen Carillo zich gedroeg als een bolsjewistische marionet. Later, dat wil zeggen in de periode dat Franco nog aan de macht was en diens tegenstanders dus ondergronds of vanuit het buitenland moesten opereren, werd Carillo sekretaris-generaal van de, toen dus illegale, bolsjewistische *Partido Comunista Espana* (PCE). Na Franco's dood werd hij door de PCE geroeyerd omdat hij er afwijkende meningen (het z.g. Eurocommunisme) op na hield. Hij stichtte toen (begin jaren '80) de aldus geheten *Spaanse Arbeiderspartij* die in 1992 als 'linkse stroming' opging in de sociaaldemocratische *PSOE* van de Spaanse premier Felipe Gonzalez.

In het gepubliceerde interview werd over Carillo's jonge jaren met geen woord gerept. Wel werden zijn functie in de PCE, zijn roeyement uit die partij, de nieuw door hem opgerichte partij en haar samensmelting met de Spaanse sociaaldemocratie genoemd. Over de opvattingen die Carillo gedurende meer dan 50 jaar zo al verkondigd heeft vernam de lezer niets. Had de lezer daar wél kennis van kunnen nemen, dan zou op enkele huidige uitspraken van Carillo een veel duidelijker licht zijn geworpen.

„Ik noem mij nog steeds kommunist”, zei Carillo. Dat hij zich zo noemt (en praktisch altijd heeft ggenoemd) zal niemand hem tegenspreken. Maar in feite was hij altijd en is hij nog: een radikale burgerlijke demokraat, een pleitbezorger van de burgerlijke democratie.

Als sekretaris van de Verenigde Socialistische Jeugd verklaarde Carillo in 1937 op haar kongres in Valencia, dat zij „niet voor een sociale revolutie streed”. Hij sprak zich op dat kongres uit voor „de nationale eenheid”. Als lid van het centrale kommittee van de PCE verklaarde hij dat deze „niet op een sociale revolutie uit was en dat dit nog lange tijd nadat de overwinning op het fascisme zou zijn behaald zo zou blijven.” Namens de PCE heeft hij later in de door hem samen met de liberale monarchist *Calvo Serer* gestichte *Demokratische Junta* samengewerkt met anti-franquistische monarchisten en sociaaldemokraten. Na de dood van Franco toonde hij zich nog altijd een voorstander van de „nationale eenheid” en van een „democratie waarbinnen de klassentegenstellingen zullen blijven bestaan”. In zijn in 1967 verschenen geschrift *Despues de Franco, qué?* (Wat komt er na Franco?) verkondigde hij, dat wanneer het eventueel tot de door de PCE voorgestane „nationalisering” zou komen, deze niet de buitenlandse investeerders zou treffen. In de „nieuwe democratie” waarvoor Carillo in *Despues de Franco, qué?* pleitte, zou het privaateigendom van de produktiemiddelen niet worden afgeschaft.

Kortom: wat Carillo een halve eeuw lang „kommunisme” noemde verschilde niet wezenlijk van wat de sociaaldemocratie „socialisme” noemt: dus een modern kapitalisme. Het was op z'n hoogst een wat radikalere variant van de sociaaldemocratische conceptie. Om die reden valt het niet te verwonderen, is het integendeel een volstrekt logische konsekwentie, dat Carillo en zijn medestanders tenslotte in de *PSOE* terecht zijn gekomen. Hij mag — en hij getuigde daarvan tegenover zijn interviewer — kritiek op Gonzalez hebben, die kritiek bewijst alleen maar dat Carillo, hoe paradoxaal het ook moge klinken,

als het er op aankomt een even trouwe verdediger van een modernere versie van het kapitalisme als Filipe Conzalez.

— 0 —

DE BURGERLIJKE PERS MAAKT ZICH ZORGEN OVER DE VAKBEWEGING

De burgerlijke pers in Nederland maakt zich zorgen over de vakbeweging. Waarom? Omdat in de huidige fase van de maatschappelijke ontwikkeling de wezenlijke funktie van de vakbeweging steeds duidelijker aan het licht treedt en daarmee de *m y t h e* van de vakbeweging in ernstige mate wordt aangetast. Het naar behoren funktioneren van de vakbeweging wordt daarmee problematisch. De vakbeweging heeft, zo zegt men, een verouderde interne organisatie en die dingen — we citeren *De Volkskrant* van 11 maart j.l. — „kunnen een ernstige handicap vormen voor het voeren van werkelijk vernieuwend economisch beleid”. Bedoeld is natuurlijk een beleid dat het resultaat is van nauwe en harmonische samenwerking van de regering met wat men — met onjuist taalgebruik — „de sociale partners” pleegt te noemen.

Voor zover de burgerlijke pers zich ongerust maakt over de vakbeweging, is er sprake van de vrees dat tengevolge van ledenverlies de vakbeweging niet langer zal kunnen pretenderen dat zij namens *d e* arbeiders spreekt. „Hoewel de vakbeweging nu weer leden wint daalt de organisatiegraad nog steeds”, schreef *De Volkskrant*, „en dat tast uiteindelijk de geloofwaardigheid aan.”

De hier genoemde krant, maar niet deze alleen, pleit voor koersverandering en „nieuw realisme” van de vakbeweging. De bakens, zo heet het, moeten worden verzet want anders „loopt de FNV het risico de slag om de nieuwe, jonge werknemers te missen.” Vraagt men waarom dat zo belangrijk is, dan ligt het antwoord voor de hand. Als leden van de vakbeweging kunnen die nieuwe jonge werknemers het beste onder controle en in het ga-raal worden gehouden. Daar is de vakbeweging tenslotte voor. Als ze geen lid worden, wat dan?

Dan wordt op lange termijn „de positie van de vakbeweging ernstig bedreigd”, verklaart *De Volkskrant*. Een belangwekkende uitspraak, waarmee in feite bedoeld wordt dat de sociale vrede bedreigd wordt, waarvan de handhaving de taak van de vakbeweging is.

Immers als ongeorganiseerde jonge arbeiders voor hun belangen opkomen en actie voeren, dan is er sprake van zelfstandige strijd. En die boezemt de heersende klasse schrik in.

— 0 —